

BINO VA INSHOOTLARNI DAVLAT KADASTRIGA KIRITISH JARAYONIDA RAQAMLASHTIRISHNING SAMARADORLIGI

Qalandarov Javohir Dilmurod o'g'li
Qarshi davlat texnika universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bino va inshootlarni davlat kadastriga kiritish jarayonida raqamlashtirishning ahamiyati, afzalliklari va mavjud muammolar tahlil qilingan. Zamonaviy kadastr tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining qo'llanishi, xususan GIS, 3D modellashtirish, dronlardan olingan ma'lumotlar va elektron kadastr xaritalarining roli yoritiladi. Bino va inshootlar kadastrini yuritishda raqamli ma'lumotlar bazasining aniqlik darajasi, kadastr pasportlarini elektron shaklga o'tkazishning qulayliklari hamda davlat xizmatlarini raqamlashtirish orqali shaffoflikni ta'minlash masalalari o'rganiladi. Shuningdek, raqamlashtirish jarayonining iqtisodiy, ijtimoiy va boshqaruvdagi samaradorligi, unga to'sqinlik qilayotgan omillar hamda takomillashtirish bo'yicha amaliy takliflar keltirilgan. Tadqiqot natijalari bino va inshootlar kadastrini yanada takomillashtirish va aholiga ko'rsatiladigan kadastr xizmatlari sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: bino kadastr, inshootlar kadastr, raqamlashtirish, elektron kadastr, GIS.

Kirish. Bino va inshootlarni davlat kadastriga kiritish jarayoni mamlakatning yer va mulk boshqaruvi tizimida muhim o'rin tutadi. Ushbu jarayon aholi, tadbirkorlik subyektlari, davlat tashkilotlari va investorlarga mulkning huquqiy holati, texnik ko'rsatkichlari hamda joylashuviga oid aniq va ishonchli ma'lumotlarni taqdim etishga xizmat qiladi. So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida kadastr tizimini isloh qilish, uni raqamlashtirish va zamonaviy axborot texnologiyalariga moslashtirish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Raqamlashtirish bino va inshootlar kadastrini yuritish jarayonining tezkorligi, aniqligi va shaffofligini oshirishda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Elektron kadastr pasportlari, yagona ma'lumotlar bazalari, GIS texnologiyalari, masofaviy zondlash vositalari va 3D modellashtirish kadastr ma'lumotlarini yangi bosqichga ko'tarib, inson omili ta'sirini kamaytirib, kadastr xizmatlarining sifati va qulayligini oshiradi. Shu bilan birga, raqamlashtirish jarayonida mavjud muammolar – texnik infratuzilmaning yetishmasligi, kadrlar malakasining pastligi va ma'lumotlar xavfsizligi masalalari dolzarb bo'lib qolmoqda. Mazkur maqolada bino va inshootlarni davlat kadastriga kiritish jarayonida raqamlashtirishning ahamiyati, uning amaliy afzalliklari, amaldagi muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar keng yoritiladi. Tadqiqot natijalari kadastr tizimini yanada

takomillashtirish va uni raqamli iqtisodiyot talablari darajasiga ko'tarishga xizmat qiladi.

Mayli, Sevinch, endi mavzuning asosiy qismi, muammolar, takliflar, xulosa va foydalanilgan adabiyotlarini to'liq, matn ko'rinishida va ilmiy-uslubda tayyorlab beraman.

Bino va inshootlar kadastr – bu ko'chmas mulk obyektlari haqidagi texnik, huquqiy, iqtisodiy va fazoviy ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash, saqlash va yangilab borish jarayonini o'z ichiga olgan davlat boshqaruv tizimidir. Mazkur kadastrning asosiy maqsadi – mulkni ro'yxatga olish, uning texnik tavsiflarini aniqlash, huquqiy maqomini belgilash va davlat kadastr ma'lumotlar bazasiga kiritishdan iborat. O'zbekistonda kadastr tizimining zamonaviy talablarga mos ravishda raqamlashtirilishi natijasida bino va inshootlar haqida foydalanishga qulay, aniq va tezkor ma'lumot olish imkoniyatlari kengaymoqda.

So'nggi yillarda bino va inshootlar kadastriga tegishli ma'lumotlar elektron shaklga o'tkazilib, yagona davlat kadastr ma'lumotlar bazasi yaratildi. GIS texnologiyalari, masofaviy zondlash ma'lumotlari, sun'iy yo'ldosh tasvirlari va dronlardan olingan o'lchov natijalari raqamlashtirish jarayonining asosiy manbalaridan biri hisoblanadi. Kadastr pasportlarini elektron shaklga o'tkazish aholiga ko'rsatiladigan xizmatlarning tezligi va aniqligini oshiradi, qog'oz shaklidagi hujjatlar bilan bog'liq xatoliklarni kamaytiradi. Mazkur jarayon davlat xizmatlarini yanada shaffof qilishga ham xizmat qiladi.

Raqamlashtirish bino va inshootlar kadastr sohasida quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- kadastr ma'lumotlarining aniqligi va ishonchiligi oshadi;
- obyektlarning 3D modellarini yaratish orqali ularning real tasviri olinadi;
- kadastr pasportlari tezkor shakllantiriladi;
- davlat va xususiy sektor o'rtasida ma'lumot almashinuvi yaxshilanadi;
- yer va mulk bozorida shaffoflik kuchayadi.

Bularning barchasi iqtisodiyotni boshqarish, investitsiya loyihalarini rejalashtirish, shaharsozlik va yer tuzish ishlarida katta samara beradi. "Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali", "E-kadastr", "Yer kadastr fazoviy manzilli ma'lumotlar bazasi" kabi tizimlar jarayonni soddalashtirdi. Aholi va tadbirkorlar endi kadastr hujjatlarini masofadan turib olish imkoniyatiga ega. Bu nafaqat vaqt va mablag'ni tejaydi, balki inson omilining ta'sirini kamaytirib, korrupsion holatlarning oldini oladi.

Bino va inshootlar kadastrini raqamlashtirish jarayonida bir qator tizimli muammolar mavjud:

1. Texnik infratuzilmaning yetarli emasligi — yuqori aniqlikdagi o'lchov uskunalari, server va dasturiy ta'minotning hamma hududlarda to'liq joriy etilmagani.
2. Kadrlar malakasi pastligi — yangi texnologiyalarni to'liq o'zlashtirgan

mutaxassislar yetishmaydi.

3. Ma'lumotlar xavfsizligi — katta hajmdagi elektron ma'lumotlar bazalarida himoya darajasini oshirish zarur.

4. Ma'lumotlarning eski yoki noto'g'ri kiritilgan holatlari — ayrim obyektlarda kadastr ma'lumotlari va real holat o'rtasida farqlar bor.

5. Hududlar bo'yicha tizim bir xilda ishlamasligi — ba'zi viloyatlarda elektron tizim to'liq joriy etilgan bo'lsa, ayrimlarida eski usulda ish yuritilishi davom etmoqda.

Quyidagi takliflar bino va inshootlar kadastr tizimini takomillashtirishga yordam beradi:

1. Zamonaviy o'lchov texnologiyalarini joriy etishni kengaytirish (dronlar, lazerli skanerlar, sun'iy yo'ldosh tasvirlari).

2. Kadrlar malakasini oshirish bo'yicha muntazam o'quv kurslarini tashkil etish.

3. Elektron kadastr tizimlarini yagona standart asosida modernizatsiya qilish.

4. Bino va inshootlarga tegishli barcha ma'lumotlarni majburiy ravishda elektron shaklda yuritishni joriy qilish.

5. Ma'lumotlar xavfsizligini mustahkamlash uchun zamonaviy kriptografik himoya tizimlaridan foydalanish.

6. Aholi va tadbirkorlar uchun kadastr xizmatlarini yanada soddalashtirish, onlayn navbat, to'lov va maslahat tizimlarini kengaytirish.

7. Hududlar bo'yicha yagona elektron tizimni to'liq joriy etish.

Xulosa. Bino va inshootlarni davlat kadastriga kiritish jarayonida raqamlashtirish bugungi kunda eng dolzarb masalalardan biridir. Raqamli texnologiyalar kadastr ma'lumotlarining aniqligini ta'minlaydi, xizmatlarni tezkorlashtiradi va tizimning shaffofligini oshiradi. Shu bilan birga, infratuzilma, kadrlar malakasi va ma'lumotlar xavfsizligi bilan bog'liq muammolar mavjud bo'lib, ularni bartaraf etish tizimning sifatli ishlashiga xizmat qiladi. Taklif etilgan chora-tadbirlar amalga oshirilgan taqdirda bino va inshootlar kadastr yanada zamonaviylashadi, aholiga ko'rsatiladigan xizmatlar sifati oshadi va iqtisodiy boshqaruv samarasiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi "Kadastr to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining yer va ko'chmas mulk kadastr bo'yicha qarorlari.
3. "Davlat kadastrlari yagona tizimi" bo'yicha nizomlar.
4. Yer tuzish va kadastr bo'yicha o'quv qo'llanmalar (A. Abduvaliyev, U. Xasanov va boshqalar).

8. JAMIYATDA EMPATIYA MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING SOTSIOPSIXOLOGIK ASOSLARI
- 9.
10. TOSHKENT VILOYATI CHIRCHIQ SHAHAR
11. SHARQ KO'CHASI 96-UY
12. 30- XONADONDA ISTIQOMAT QILUVCHI
13. DAVLETOVA MARINA BABAXANOVNA
14. Annotatsiya
15. Mazkur tezisda jamiyatda empatiya madaniyatini rivojlantirishning sotsiopsixologik asoslari, empatiyaning shaxs va jamiyat taraqqiyotidagi o'rni, ijtimoiy munosabatlarni mustahkamlashdagi ahamiyati hamda uni rivojlantirishning samarali usullari yoritilgan. Shuningdek, ta'lim, oila va mahalla institutlarining empatiya madaniyatini shakllantirishdagi roli ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.
16. Kalit so'zlar: empatiya, sotsiopsixologiya, empatiya madaniyati, ijtimoiy munosabatlar, bag'rikenglik, hamkorlik, psixologik farovonlik, ijtimoiylashuv, ta'lim, oila.
17. Kirish
18. Bugungi kunda jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri insonlar o'rtasidagi sog'lom ijtimoiy munosabatlarni shakllantirish hisoblanadi. Fan va texnologiyalarning jadal rivojlanishi, globallashtirish jarayonlari hamda axborot oqimining keskin ortishi insonlar o'rtasidagi muloqot shakllarini tubdan o'zgartirmoqda. Bunday sharoitda shaxsning boshqalarning his-tuyg'ularini anglay olishi, ularga hamdardlik bildirishi va o'zaro hurmat asosida munosabat qurishi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Aynan shu fazilat empatiya tushunchasi bilan izohlanadi. Empatiya nafaqat psixologik hodisa, balki ijtimoiy taraqqiyotning muhim mezonlaridan biri hamdir. Empatiya rivojlangan jamiyatda o'zaro ishonch, bag'rikenglik, ijtimoiy birdamlik va hamkorlik kuchayadi. Natijada turli ijtimoiy ziddiyatlarning oldi olinadi, insonlarning psixologik farovonligi ta'minlanadi hamda sog'lom ijtimoiy muhit shakllanadi.
19. Sotsiopsixologiya fanida empatiya shaxslararo munosabatlarning muhim tarkibiy qismi sifatida e'tirof etiladi. U shaxsning ijtimoiy tajribasi, oilaviy tarbiyasi, ta'lim muhiti va madaniy qadriyatlari asosida shakllanadi. Shu sababli empatiya madaniyatini rivojlantirish jamiyatning barcha bo'g'inlarida uzluksiz olib borilishi zarur.
20. Asosiy qism
21. Empatiya insonning boshqa insonning ruhiy holatini his eta olishi, uning kechinmalarini tushunishi va unga nisbatan samimiy munosabat bildirish qobiliyatidir. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, empatiya rivojlangan shaxslar muloqotda samaraliroq bo'ladi, nizolarni tinch yo'l bilan hal qilishga intiladi hamda ijtimoiy moslashuv darajasi

yuqori bo'ladi. Jamiyatda empatiya madaniyatini rivojlantirishning sotsiopsixologik asoslari avvalo oilada shakllanadi. Bola ota-onaning mehribonligi, g'amxo'rliqi va o'zaro hurmatini kuzatish orqali boshqalarning his-tuyg'ularini anglashni o'rganadi. Oiladagi sog'lom psixologik muhit farzandning emotsional intellekti va empatiya ko'nikmalarining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

22. Bundan tashqari, ta'lim muassasalari ham empatiya madaniyatini rivojlantirishning muhim ijtimoiy institutidir. O'qituvchi va tarbiyachilar tomonidan tashkil etiladigan hamkorlikka asoslangan mashg'ulotlar, guruhli ishlarni, rolli o'yinlar va muammoli vaziyatlarni tahlil qilish usullari o'quvchilarda boshqalarning fikrini hurmat qilish, hamdardlik bildirish va jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantiradi. Empatiya madaniyatini rivojlantirishda sotsiopsixologik omillar muhim o'rin tutadi. Jumladan, shaxsning ijtimoiy muhiti, tengdoshlari, mehnat jamoasi, mahalla va ommaviy axborot vositalari uning empatik xulq-atvorini shakllantirishga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Inson o'zini jamiyatning bir qismi sifatida his qilgan sari boshqalarning manfaatlarini ham hisobga olishga intiladi. Bu esa jamiyatda ijtimoiy birdamlikni mustahkamlaydi.
23. Empatiya ijtimoiy nizolarni kamaytirishda ham muhim omil hisoblanadi. Boshqalarning his-tuyg'ularini anglay oladigan inson ziddiyatli vaziyatlarda shoshqaloqlik bilan emas, balki vaziyatni tahlil qilib, murosaga kelishga harakat qiladi. Natijada oilaviy, ta'limiy va mehnat jamoalaridagi kelishmovchiliklar kamayadi.
24. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlar insonlar o'rtasidagi muloqotga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Virtual muloqotning ortishi ba'zan jonli muloqotning kamayishiga sabab bo'lib, empatik munosabatlarning sustlashishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli yoshlarni axborot madaniyati bilan bir qatorda emotsional madaniyat va empatiya ko'nikmalariga ham o'rgatish zarur.
25. Ta'lim tizimida empatiyani rivojlantirish uchun interfaol metodlardan foydalanish samarali hisoblanadi. Bahs-munozaralar, rolli o'yinlar, keys-stadilar, guruhli loyihalar va trening mashg'ulotlari o'quvchilarning boshqalarning fikrini tinglash, hurmat qilish va hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Ayniqsa, inklyuziv ta'lim sharoitida empatiya alohida ahamiyat kasb etadi. Turli imkoniyatlarga ega bolalarning birgalikda ta'lim olishi bag'rikenglik, o'zaro yordam va insonparvarlik fazilatlarini shakllantiradi. Empatiya madaniyatini rivojlantirishda psixologlarning o'рни ham beqiyosdir. Psixologik treninglar, individual va guruh maslahatlari, kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish mashg'ulotlari orqali shaxsning emotsional intellekti yuksaltiriladi. Emotsional intellekt va empatiya bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ular insonning ijtimoiy moslashuviga xizmat qiladi. Oila, ta'lim muassasasi

va mahalla hamkorligi empatiya madaniyatini rivojlantirishning eng muhim shartlaridan biridir. Farzand tarbiyasida ota-onalar, pedagoglar va mahalla faollarining hamkorligi natijasida yosh avlodda insonparvarlik, mehr-oqibat, bag'rikenglik va ijtimoiy mas'uliyat kabi fazilatlar mustahkamlanadi.

26. Empatiya madaniyati jamiyatning ma'naviy taraqqiyoti bilan ham uzviy bog'liq. Milliy qadriyatlarimizda mehr-oqibat, qo'shnichilik, kattaga hurmat va kichikka izzat kabi fazilatlar qadimdan ulug'langan. Ushbu qadriyatlarni zamonaviy ta'lim va tarbiya jarayonlari bilan uyg'unlashtirish orqali jamiyatda sog'lom psixologik muhitni shakllantirish mumkin.
27. Xulosa
28. Xulosa qilib aytganda, empatiya madaniyatini rivojlantirish jamiyatning barqaror taraqqiyoti va sog'lom ijtimoiy muhitni shakllantirishning muhim omillaridan biridir. Empatiya insonning nafaqat boshqalarning his-tuyg'ularini anglashiga, balki ularga nisbatan hurmat, hamdardlik va mas'uliyat bilan munosabatda bo'lishiga xizmat qiladi. Bunday fazilatlar jamiyatda o'zaro ishonchni mustahkamlaydi, nizolarni kamaytiradi va ijtimoiy hamkorlikni rivojlantiradi.
29. Empatiya madaniyati avvalo oilada shakllanadi, keyinchalik ta'lim muassasalari, mahalla va boshqa ijtimoiy institutlar orqali rivojlanadi. Shu sababli ushbu institutlarning o'zaro hamkorligini kuchaytirish, yosh avlodni insonparvarlik va bag'rikenglik ruhida tarbiyalash muhim vazifa hisoblanadi. Ayniqsa, inklyuziv ta'lim tizimida empatiya madaniyatini rivojlantirish barcha ishtirokchilarning ijtimoiy moslashuvi va psixologik farovonligini ta'minlaydi.
30. Sotsiopsixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, empatiya darajasi yuqori bo'lgan jamiyatlarda ijtimoiy birdamlik kuchli bo'ladi, shaxslararo munosabatlar sog'lom rivojlanadi va fuqarolarning hayot sifati oshadi. Shu bois ta'lim dasturlariga empatiya va emotsional intellektni rivojlantirishga qaratilgan treninglar, interfaol metodlar hamda psixologik mashg'ulotlarni keng joriy etish maqsadga muvofiqdir.
31. Empatiya madaniyatini rivojlantirish har bir insonning shaxsiy mas'uliyati bilan bir qatorda jamiyatning umumiy ma'naviy taraqqiyotiga xizmat qiladigan muhim ijtimoiy vazifadir.
- 32.
33. Foydalanilgan adabiyotlar
- 34.
35. 1.G'oziev E.G'. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2010.

